

Nr 847

Av herrar **Arvidson** och **Blidfors**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till skollag m. m.*

(Lika lydande med motion nr 717 i Första kammaren)

I förslaget till skollag i proposition nr 136 lyder 27 § andra stycket: »Är elev befriad från undervisning i kristendomskunskap eller tillhör elev ej svenska kyrkan, skall han på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling med religiöst inslag.» I departementschefens kommentar till detta stycke betonas, att den föreslagna bestämmelsen anknyter till riksdagens behandling 1950 och 1951 av frågan om befrielse från morgonsamling men att 1957 års skolberedning gjort ett tillägg, innebärande att befrielse från morgonsamling endast skall avse sådan med religiöst inslag. Detta tillägg, heter det vidare, »avser givetvis inte att ge uttryck åt vilken karaktär morgonsamlingen regelmässigt skall ges. I annat sammanhang har jag starkt betonat kristendomsundervisningens objektiva karaktär. Självfallet bör en liknande objektivitet komma till uttryck vid planläggningen av skolans morgonsamlingar.»

Enighet råder numera inom alla ansvariga instanser om att undervisningen i kristendomskunskap skall vara objektiv i betydelsen neutral på samma sätt som undervisningen i samhällskunskap skall vara det. Det är inte skolans uppgift att bland stridande livsåskådningar utvälja någon viss för att förorda den eller låta eleverna samlas kring den. Varje försök i sådan riktning måste stämpas som brott mot religionsfrihetens princip. Om detta gäller om undervisningen i ämnet kristendomskunskap, gäller det uppenbarligen också om skolans morgonsamlingar. Så har ju departementschefen också uppfattat saken.

Desto mer inkonsekvent ter sig då den principiella skillnad som ändå görs mellan kristendomsundervisning och morgonsamling. Befrielse från undervisningen i kristendomskunskap skall enligt lagförslaget beviljas, om »elev tillhör trossamfund, som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning». Motiveringen för att på detta sätt meddela befrielse åt t. ex. katoliker är ingalunda den att undervisningen i kristendomskunskap har en viss livsåskådningsmässig inriktning. Den skall tvärtom och uttryckligen vara objektiv. Men eftersom det finns samfund, för vilka en objektiv undervisning om religion ter sig som ett intrång i deras religionsfrihet, meddelas ändå på begäran befrielse. I fråga om befrielse

från morgonsamling är motiveringen en annan. Det förutsätts att en sådan morgonsamling kan ha konfessionell karaktär, och från morgonsamling med religiöst inslag skall elev kunna befrias, inte bara om han tillhör samfund av nyss nämnd karaktär, utan också om han utan att tillhöra sådant samfund står utanför svenska kyrkan. Det görs alltså en principiell skillnad mellan undervisningen i ämnet kristendomskunskap och de av skolan anordnade morgonsamlingarna. I den förra skall var och en kunna delta utan att bli utsatt för påverkan i viss riktning, i de senare är en sådan påverkan legitim. En dubbelhet av denna art måste vara en tung belastning för skolan.

Kan rätt för skolan att anordna konfessionella morgonsamlingar förenas med religionsfrihetens princip?

I början av 1950-talet ersattes ordet »morgonbön» eller »morgonandakt» med ordet »morgonsamling». Förändringen innebar bl. a. att skolan eller läraren fick full rätt att anordna samlingsstunderna på morgonen utan religiösa inslag. I viss mån torde denna rätt ha tillvaratagits. Men med samma rätt kunde skolan eller läraren ge morgonsamlingen konfessionell karaktär. Avgörandet låg hos skolan eller läraren. Den religionsfrihet som erbjöds var alltså en religionsfrihet för läraren, inte för eleverna. I de flesta skolor och skolklasser torde man ha fortsatt att anordna morgonandakt regelbundet; morgonsamlingen består av bön, betraktelse och psalmsång. Med religionsfrihet kan denna uppläggning inte ha något att göra.

En viss förändring härutinnan inträder i och med det citerade departementschefsuttalandet, att objektivitet skall iakttas »vid planläggningen av skolans morgonsamlingar». Den princip som ligger till grund för detta uttalande överensstämmer med den syn på skolans uppgifter som varit vägledande för skolberedningen. Uttalandet är också i överensstämmelse med demokratiska principer. Det är värt allt erkännande som ett försök att komma till rätta med ett svårt problem. Frågan är bara hur uttalandet skall tolkas. Utgångspunkten är att morgonsamlingen kan ha religiöst inslag. Kan uttalandet då ha någon annan mening än att morgonsamlingarna, i den mån de präglas av förkunnelse, omväxlande skall ha statskyrklig, frikyrklig och ateistisk uppläggning? Man kan bortse från de praktiska svårigheterna att åstadkomma en sådan omväxling, men man kan inte bortse från att det mer kan bli fråga om morgonsplittring än om morgonsamling.

Allmän anslutning har vunnits kring skolberedningens uppfattning att det både från demokratisk och från pedagogisk synpunkt är angeläget att de blivande medborgarna fostras till självständighet och till kritiskt sinne. De skall ha rätt att fritt orientera sig bland livsåskådningarna liksom bland samhällsåskådningarna. Denna rätt bör tillerkännas *alla* elever, oberoende av föräldrarnas samfundstillhörighet och tro. Skolan skall ge kunskaperna och fostra till sanningssökande och till allvar inför livsproblemen. Skolan skall däremot inte söka vinna de unga för någon viss av de stri-

dande livsåskådningarna. Skolan skall följaktligen inte anordna samlingsstunder som innebär att eleverna lyssnar till en mer eller mindre påträngande förkunnelse eller deltar i bön och psalmsång. Om denna från religionsfrihetssynpunkt självklara regel accepteras, behöver det inte bli tal om befrielse från morgonsamling för *någon* elev. Inte heller behöver morgonsamlingen splittra, som den eljest skulle göra. Den kan bli en verklig samling, där alla deltar. Och den kan i djupaste överensstämmelse med sin uppgift betyda ett gemensamt samlande av de andliga krafterna inför dagens mödor, en stund av allvar och glädje omkring ideal som sanningssökande och ärlighet, hjälpsamhet och gemenskap, arbete och strävan, skönheten i naturen och konsten, frihet, fred, mänsklighet.

Med hänvisning till religionsfrihetens och demokratiens principer och till skolans uppgift att fostra eleverna till fria och självständiga människor hemställer vi,

att riksdagen ville besluta att ur den föreslagna skollagens 27 § låta andra stycket utgå och

att riksdagen ville uttala, att i skolans uppgifter inte ingår att anordna samlingsstunder av religiös karaktär.

Stockholm den 25 april 1962

Stellan Arvidson

Joh. Blidfors
